

Ислом КАРИМОВ

**АДОЛАТ, ВАТАН
ВА ХАЛҚ МАНФААТИ
ҲАР НАРСАДАН
УЛУФ**

ТОШКЕНТ – "ЎЗБЕКИСТОН" – 1998

К 25

Каримов Ислом. Адолат, Ватан ва халқ манфаати ҳар нарсадан улуғ. —Т.: "Ўзбекистон", 1998. — 64 б.

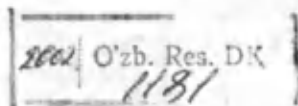
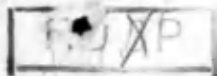
ББК 67.99(5У) 061.2+65.9(5У)

Ю
№ 519-98
Алишер Навоий номидаги
Ўзбекистон Республикасининг
Давлат кутубхонаси

К $\frac{0804000000 - 110}{M 351 (04) 98}$ - 98

ISBN 5-640-02611-1

Ю 28383
0
© "ЎЗБЕКИСТОН" нашриёти, 1998 й.

**АДОЛАТ, ВАТАН
ВА ХАЛҚ МАНФААТИ
ҲАР НАРСАДАН
УЛУҒ**

Иқтисодиётда юксак самарадорликка эришиш, жамиятда қонун устуворлиги, демократия тамойилларини қарор топтириш, халқ учун фаровон турмуш шароити яратиш мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотларнинг асосий мақсадидир.

Президент Ислам Каримовнинг 1998 йил 9 ноябрь куни халқ депутатлари Самарқанд вилоят Кенгашининг навбатдан ташқари сессиясида сўзлаган нутқида барча саъй-ҳаракатларимизнинг мазмун-моҳияти бўлган ана шу масалаларга яна бир бор жиддий эътибор қаратилди.

Яқиндагина халқимиз шу муборак заминда улуғ бобомиз Имом ал-Бухорий таваллудининг 1225 йиллигини нишонлади, деди Президент. У зоти шарифга бағишланган ёдгорлик мажмуи очилди. Эртасига юртимизнинг қадимий ва сўлим Фарғона вилоятида халқимизнинг яна бир буюк ўғлони, ўрта асрлар жаҳон илм-фани асосчиларидан бири, қомусчи олим Аҳмад ал-Фарғоний хотирасини ёд этиб тантаналар ўтказдик. Бу тадбирларни ўтказишдан мақсад — муқаддас Ватанимизнинг ҳақиқий тарихини тиклаш, дунё илм-маърифат, маънавият аҳли диққатини эл-юртимизга қаратишдан, бу улуғ

заминда камол топган аждодларимизни улуглашдан иборатдир.

Самарқанд нафақат ўзининг буюк тарихи ва боқий ёдгорликлари билан дунёга танилган, балки бугунги салоҳияти ва маданияти, авваламбор меҳнаткаш, меҳмондўст, ор-номусли халқи билан дунёга машҳурдир. Самарқандни дунё тараққиётининг бешиги деб бежиз айтишмайди.

Кейинги йилларда мамлакатимиз ижтимоий, иқтисодий ва маданий ҳаётида кўп ўзгаришлар рўй берди, дунё миқёсида давлатимизнинг мавқеи янада мустаҳкамланди. Самарқанд халқи ҳам ана шу олижаноб ишларга ўз улушини қўшиб келмоқда.

Давлатимиз раҳбари қайд этганидек, вилоят иқтисодиётига чет эл инвестицияларини жалб этиш, рақобатга бардошли саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш, хусусийлаштириш кўламини кенгайтириш, қурилиш, ободончилик, тарихий обидаларни тиклаш, қишлоқ инфратузилмасини ривожлантириш борасида муайян ишлар амалга оширилди.

Бу ерда “Самарқанд-Калифорния”, “Самарқанд-Прага”, “ЎзБАТ” қўшма корхоналари самарали фаолият кўрсатмоқда. “Самарқанд Нейшнл Америка”, “Новый камень”, “СамКочавто” қўшма корхоналари эса иш бошлаш арафасида турибди.

Стадион, теннис корти, кардиология марказининг иккинчи навбати каби кўпгина иншоотлар қурилиши ниҳоясига етмоқда.

Нафақат Самарқанд шаҳрининг ўзида, туманлар ва қишлоқларда ҳам ижобий ўзгаришларни кўриш мумкин.

Шуни қайд этиш лозимки, кейинги йилларда вилоятда қишлоқ хўжалиги соҳасида ҳам ижобий натижаларга эришилди. Ўтган йили пахта тайёрлаш режаси, бу йил ғаллачиликда қўлга киритилган ютуқлар меҳрини ерга бериб ишлаётган ҳар бир деҳқонни, ҳар бир самарқандликни, бутун халқимизни қувонтиради.

Албатта, биз бу ижобий ишларни эътироф этиб, уларга муносиб баҳо берамиз. Чунки бу ютуқлар замирида халқнинг улкан меҳнати ётибди, дея таъкидлади Президент. Аммо бугунги учрашувимизнинг асосий сабаби — **айнан уч йил олдин** мана шу залда айтилган жиддий гапларнинг биз ишониб тайинлаган, сайлаган раҳбарият эътиборидан четда қолиб кетиши, бугун вилоят ҳаётида рўй бераётган номаъқул уринишлар, баъзи ютуқлардан мағрурланиб, амалда ўтирганларнинг боши айланиб, оёғи ердан узилиб қолгани ва аҳолининг салбий ҳолларга нисбатан эътирози кучайиб бораётгани бўлди.

Президент нимани назарда тутмоқда?

Йўлбошчимиз ўшанда вилоятнинг янги сайланган биринчи раҳбарига, вилоятни билиши, шу ерда туғилиб ўсгани, катта бўлгани, эл-юртнинг тузини егани, тажриба ва билими етарли эканини айтиб, буларнинг ҳаммасини шу элнинг тинчлигини, халқнинг ҳаётий эҳтиёжларини, ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлашга

йўналтириши ва бу йўлда фидоий бўлиши лозимлигини, соғлом муҳит — соғлом ҳаётнинг гарови эканини таъкидлаган эди.

Вилоят ҳаётида маҳаллийчилик, қариндош-уруғчилик, ошна-оғайнигарчилик каби иллатларга барҳам бериш, йўл қўймаслик ҳақида уқтириб, алоҳида огоҳлантирганди.

Амалда нима бўлди? Шу қисқа вақт мобайнида 11 нафар шаҳар ва туман ҳокими, кўплаб вилоят ташкилоти раҳбарлари вазифасидан озод этилди.

Биров ишда хато-камчиликларга йўл қўйгани, эгаллаб турган лавозимини суиистеъмол қилгани, вазифасини уддалай олмагани ва шунга ўхшаш бошқа сабаблар билан ишдан олинса, бунга ҳеч ким қарши эмас. Аммо лавозим “бюртма” билан аниқ “шахс” учун бўшатиlsa, бу шахс ҳам раҳбарга қарашли бўлса, қариндошлиги, ошна-оғайнилиги, уруғ ёки келиб чиқишига қараб танланса, **бундай адолатсизликка ким чидай олади?!**

Биз ёш, қобилиятли кадрларнинг йўлини очиш, уларга ҳар томонлама кўмак бериш ҳақида кўп гапирамиз. Самарқандда эса 21 нафар шаҳар ва туман ҳокимларининг биринчи ўринбосарларидан 2 нафари, 289 хўжалик раҳбаридан 52 нафари 40 ёшгача бўлган кадрларни ташкил этади, холос. Шундай экан, ёшлар ғайрати, шижоати, қобилиятига эътибор, вилоятда ишга замонавий ёндашиш ҳақида нима дейиш мумкин?

Кадрларни танлашда уларнинг қобилияти, имконияти ҳисобга олинмагани туфайли лавозимларга тасодифий шахслар келиб қолган. Улар ислохотларнинг мазмун-моҳиятини тушунмайди, эскича иш услубларидан воз кеча олмайди. Натижада улар бошқарган корхона инқирозга юз тутади. Ўша корхонада ишловчиларнинг тақдири нима бўлади?

Вилоятдаги 231 та корхонанинг молия-хўжалик фаолияти таҳлил қилинганда, уларнинг 92 фоизи инқирозга учрагани аниқланган. Шу корхоналарнинг раҳбарларига нисбатан эса чора кўрилмаганини қандай баҳолаш мумкин?

Президент маҳаллийчилик, ошна-оғайнигарчиликни ҳаётимизга, тараққиётимизга хавф соладиган таҳдидлардан бири деб атаган эди. Афсуски, Самарқанд вилояти мисолида ана шундай ҳодисаларга дуч келиб турибмиз.

Вилоят ҳокимининг кўмагида унинг яқин қариндош-уруғларини бошқарув тизимидаги идораларда масъул лавозимларга тайинлаш авж олган.

Ички ишлар бошқармаси раҳбарларининг муросасозлиги туфайли вилоят ҳокими А.Мардиевнинг укаси Олим Султонов Нарпай туман ички ишлар бўлими бошлиғи вазифасини бажарувчи, опасининг ўғли Собир Тошниёзов Каттақўрғон туман ички ишлар бўлимининг Давлат автомобиль назорати бошлиғи, яқин қариндоши Ғофур Тошниёзов Иштихон туман прокурори лавозимларида ишлаб келганлар.

А. Мардиевнинг қудаси Фарида Зиёмухамедова вилоят меҳнат биржаси бошқарувчиси лавозимида ишлаб келмоқда.

Вилоят давлат солиқ бошқармасининг солиқ раҳбарлари ҳокимга лаганбардорлик қилиб, унинг яқин қариндошларидан Ю. Санаев, Ғ. Тошниёзов, А. Султоновларни Каттақўрғон тумани солиқ инспекциясининг масъул лавозимларига ишга қўйганлар.

Бундан ташқари, вилоят ҳокимининг яқинлари И. Қодиров вилоят Марказий банки бошқарувчиси, Х. Бобомуродов эса Самарқанд шаҳар Темирйўл тумани ҳокими лавозимига тайинланган. Бунга ўхшаган яна кўплаб мисолларни келтириш мумкин.

Бу вилоятда маҳаллийчилик, ошна-оғайнигарчилик, уруғ-аймоқчилик иллоти чуқур илдиз отганини кўрсатиб турибди.

Биз бу муаммонинг нақадар мураккаб ва хавфли эканини тушунишимиз, дарҳол унинг олдини олишимиз зарур, дея таъкидлади давлатимиз раҳбари. Чунки бу йўлга кирган раҳбар худбинлик касалига дучор бўлиб, оёғи ердан узилади. Энг ёмони, раҳбарларга нисбатан кенг жамоатчиликнинг ишончи йўқолади. Бундай жамиятдан барака кетади, иш юришмайди, аҳоли ўртасида турли тортишувлар ва норозиликлар пайдо бўлади.

Дарҳақиқат, бундай муҳитда раҳбарга яқин бўлган, ишонган, суянган кадрлари бир-бирларини қўллаб-қувватлайди, содир бўлган қонунбузарлик ва жинойтларни яширади. Жа-

миятда адолат йўқолади. Бундай ҳолда халқ арз-додини, фарёдини кимга айтиши керак?

Вилоят давлат аппаратининг ўзагини лаёқатсиз, сиёсий савияси паст, ахлоқий жиҳатдан нопок, аммо, раҳбарнинг ишонган оғайнилари, эски қадрдонлари, бир ҳовуч лаганбардор кимсалар ташкил этса, одамлар эътирозини кимга айтиши мумкин?

Бундай ҳол хизмат вазифасини суиистеъмол қилиш, давлат ва жамоат мулкани талон-торож этиш учун қулай шароит яратади.

Жумладан, вилоят ҳокимининг узоқ йиллик оғайниси — вилоят давлат божхона бошқармасининг собиқ бошлиғи А. Примов лаганбардорлик ва тилёғламалик билан Алишер Мардиевнинг пинжига кириб, хизмат фаолияти даврида сурункали равишда қонунбузарликларга йўл қўйиб келган.

Аҳвол шу даражага бориб етганки, А. Примов Мардиев учун унинг ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар билан бўлган мулоқотларида воситачи ролини ўйнай бошлаган. Ҳозир у хизмат фаолиятидаги жиддий нуқсонлари учун лавозимидан озод қилинган ва унинг ҳаракатлари тегишли идоралар томонидан текширишдан ўтказилмоқда ва натижаларга кўра ҳуқуқий баҳо берилади.

Вилоят ички ишлар бошқармасининг собиқ бошлиғи Т. Муродхўжаев ҳам А. Мардиевга яхши кўриниш мақсадида унинг яқин қариндошлари ва ошна-оғайниларининг қонунсиз хатти-ҳаракатлари учун ҳуқуқни муҳофаза

қилувчи идоралар олдида ўзига хос қалқон ва-зифасини ўтаб келган.

Асосий вазифаси вилоятда қонунчиликка қатъий риоя этилишини таъминлашдан иборат бўлган Т. Муродхўжаевга, уни қўлга олиш мақсадида, коррупциялашган кимсалар давлатга қарашли болалар боғчасини бериб қўйганлар ва унинг ўрнида данғиллама шахсий уй-жой қуриб берганлар. Оғзи мойланган “ҳуқуқ посбони” эса уларнинг давлат ва жамоат мулкани талон-тороғ қилишлари билан боғлиқ найрангларига панжа орасидан қараб келган.

Айни пайтда Т. Муродхўжаев ҳам лавозимидан озод этилиб, жинойий жавобгарликка тортилмоқда.

Вилоят ҳокимининг энг тор даврасига со-биқ раҳбар Раим Насимов ҳам киради. У дав-лат маблағлари эвазига нафақат ўзи учун, бал-ки вилоятдаги қатор-қатор раҳбар ходимлар учун ҳам қонунсиз равишда уй-жойлар, шах-сий-маиший иморатлар қуриб берган.

Амир Темур майдонини ободонлаштириш ишларидан фойдаланиб, уларнинг ҳисобидан вилоят раҳбарларига хусусий уйлар қуриб бе-рилгани аниқланди. Охириги пайтларда Наси-мов билан Примовлар А. Мардиевнинг пин-жигга кириб, оғиз-бурун ўпишиб кўп бемаъни ишларга қўл урган.

Вилоят раҳбарияти билан яқин бўлганидан фойдаланиб, Насимов ўз ташкилоти номидан катта миқдорда тамаки ва пахта маҳсулотлари-ни Россия Федерациясига олиб чиқиш билан

боғлиқ турли найранглар уюштириб, тушган жуда катта миқдордаги пул ва валюта маблағларини ўзининг яқин одамлари билан бирга-ликда ўзлаштирган.

Бу каби салбий ҳолатларни кескин танқид қилар экан, охириги вақтда, вилоят миқёсидаги кадрлар сиёсати, йирик иқтисодий-ижтимоий масалалар давлат идораларида эмас, А. Мардиевнинг иштирокидаги тўй ва базмларда, бошқа норасмий учрашув-йиғинларда ҳал қилинадиган бўлиб қолган, деди Президент. Таассуфки, кўпинча давлат маблағлари, ҳар хил ўғри-қаллобларнинг жимой йўл билан топган маблағлари ҳисобига уюштирилган бу зиёфатларда А. Мардиевнинг гумашталаригина эмас, балки масъул раҳбар ходимлар, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларнинг раҳбарлари ҳам фаол иштирок этишган.

Албатта, бу ўтиришларда сўз давлат, халқ манфаатлари, одамлар дарди ва эътирозлари тўғрисида эмас, ўзаро гуруҳлашув, раҳбарлик лавозимларига яна қариндош-уруғлар, ўзларига содиқ одамларни тайинлаш, уларнинг қонунсиз ҳаракатларини яшириб боришни ташкил этиш, ўзларининг нопок ниятларини амалга оширилиши ҳақида кетган.

Бундай ҳаракатларнинг оқибати нима билан тугашини А. Мардиев билмаган деб ўйлайсизми?

Табий равишда бундай аҳволнинг томири-негизи қаерда, деган савол туғилади. Авваламбор, бундай ҳолларнинг замини-томири эски-

дан қолган салбий, суяк-суягимизга сингиб кетган одат ва асоратларда бўлиши керак. Қолаверса, яна бир сабаби — янги қабул қилинаётган қонун ва фармонлар, демократия ва адолат талабларини менсимасликда, бугунги ҳаётимиздаги ўзгаришларни ҳис этмасликда, камситишдадир.

Аниқроқ айтсак, бугун бошимиздан кечираётган ўтиш даврини эски тузумнинг носоғлом оқибат-таъсири ҳамда янги тизим, янги замон талабига жавоб берадиган ёш кадрларнинг ҳал қилувчи лавозимларга жуда катта қийинчилик билан келиши мураккаблаштирмоқда.

Минг афсуски, айрим ҳолатларда раҳбарнинг ваколати қанча оширилса, шунча кўп жудбинлик касалига учрайди, очкўзлик гирдобига, таъмагирлик комига тушади. Худди дуо кетгандай. Лавозим, вазифа ҳақида гап кетганда, каттами-кичикми, тасдиқланиш олдидан текшириб чиқилади, олдинги фаолияти ўрганилади — дуппа-дуруст одам. Соғлом, меҳнаткаш оилада тарбия олган, билими ҳам етарли, ҳаракати ҳам бор. Зиммасига олаётган масъулияти ҳақида гапиради, катта-катта ваъдалар беради. Унинг гапларини эшитиб, эртага масжидга имомликка тавсия қилса ҳам бўлади.

Лавозимга ўтиргандан кейин эса кўпи билан бир-икки йил ишлайди, сўнг мутлақо ўзгариб кетади. Ишни атрофдаги одамларни ўзгартиришдан бошлайди.

Биринчи галда савдо ва хизмат соҳаси ходимларини ўзгартиради. Мисол учун бозоркомни алмаштиради, эвазига “кўк”идан олади. “Кўк”ини бермаса иш битмайди. Биргина Самарқанднинг энг катта “Сиёб” бозорида неча марта бозорком алмашди.

Иккинчи галда маъмурий органларнинг катта-кичик раҳбарлари ўзгартирилади. Ички ишлар, прокуратура, адлия, суд, божхона, солиқ ва бошқалар. Бундай жойларга ўзининг “шоввоз”ларини ўтказди. Тегишли идораларнинг Тошкентдаги раҳбарлари билан тил бириктиради.

Учинчи навбатда ўзидан олдин ишлаган одамни қоралашга, қилган ишларини йўққа чиқаришга, шунинг ҳисобидан осон йўл билан обрў топишга ҳаракат қилади.

Иш бошлаши билан унинг атрофини ошно-офайнилари, таниш-билишлари, қариндош, уруғ-аймоқ вакиллари, қисқа қилиб айтганда, ака-укалар, амакиваччалар, аммаваччаю холаваччалар ўраб олади. Ўзи отасининг исмида бўлса, укаси бобосининг исмида бўлади. Бу майнавозчилик, устомонлик билан одамларга ўзларини гўёки бир-бирига бегона қилиб кўрсатишга ҳаракат қиладилар.

Маҳаллийчилик шу даражага бориб етадики, соғлом фикрловчи одам уларнинг найранглари олдида ожиз қолади. Ақл бовар қилмайдиган қилиқларни тезда англолмайди. Раҳбар худди бир нарсадан кеч қолаётгандай ўзининг ҳам, ҳамтовоқларининг ҳам ҳамёнини тўлди-

ришга интилади. Бунақа одамларда на инсоф, на ирода ва на имон бор.

Улар ўзларини ҳимоя қилиш учун бошпана излашади, Тошкентда ўтирганларнинг **пинжиг**а киришади. Шунақа пайтда табиий савол туғилади. Унга ишонган, тақдирини унга боғлаган одамларнинг орзу-умидлари қаерда қолиб кетди? Улар кимга ишонсин, кимга эргашсин?

Ҳаёт фалсафасидан ва тажрибасидан айтиш мумкинки, ким мўмай даромад, нопок йўл билан бойлик топса, у ҳамиша халқ нафратига учрайди. Ҳалол меҳнати, пешона тери эвазига эмас, ўғрилик, таъмагирлик ва порахўрлик билан топган маблағи ҳеч қачон татимайди. Жамиятга, эл-юртга наф келтирмайди.

Ахир, лавозим кишига кибру ҳаво, бойлик тўплаш ва кайфу сафо учун берилмайди-ку! Аксинча, у юксак масъулиятни, ҳаётнинг бутун роҳат-фароғатидан кечишни, керак бўлиб қолганда ўзидан кечишни талаб қилади. Бундай қараш одатга айланиши, ҳаётимизга сингиб кетиши керак.

Халқимизда “**қилмиш-қидирмиш**” деган мақол бор. Яна “**қинғир ишнинг қийинги қирқ йилдан сўнг ҳам чиқади**” дейишади. Шундай экан, қинғир ишни эл-юрт назаридан яшириб бўлмайди. Бундай одам бутун бўлмаса, эртага шармандаи шармисор бўлиб, шунча йил ишлаб, меҳнат қилиб топган обрў-эътиборини бир кунда йўқотиб қўйиши мумкин.

Энг оғири — нафақат эл-юрт, балки ўзининг қариндошлари, таниш-билишлари олди-

да иснодга қолади. Ўз фарзандлари олдида бошини кўтара олмасдан юришдан ортиқроқ азоб-уқубат бормикан?

Президент ҳаммани ўйлантирадиган саволларни ўртага қўйди: нима учун мана шундай аччиқ ҳақиқатни баъзан тан олмаймиз? Ҳаёт тажрибасини тарих мисолида кўра-била туриб шундан қайтмаймиз. Нафс балоси шунчалик кучлими? **Мен ўйлайманки, ҳар қандай соғлом инсон бу саволни ўзига бериб, ўзи жавоб топиши керак.** Эл-юрт нафратидан, охиратдан қўрқиш, ҳаётда ўзининг ўрнини йўқотмаслик ҳар қандай кишининг бурчи эмасми?!

А. Мардиев ҳақида гап борар экан, дея давом этди йўлбошчимиз, авваламбор, уни бугунги аччиқ кунга олиб келган сабаблар — иродаси бақувват бўлмагани, нафс, айшу ишрат балосидан халос бўлишга кучи етмагани ва энг муҳими — унинг қариндош-уруғлари, таниш-оғайниларининг таъсиридан чиқолмаслиги, охир-оқибатда инсофини йўқотгани, деб биламан.

Ҳаёт тажрибаси шуни тасдиқлайдики, раҳбар айшу ишратга берилиб, ўзининг талабчанлик, ташкилотчилик ва раҳбарлик бурчини унутиб қўйганида, қонунга риоя қилиш, тартиб-интизом масалалари қолипидан чиқиб кетиши табиийдир.

Бизнингча, вилоятда жиноятчилик, айниқса унинг уюшган, ўта хавfli турларига қарши курашнинг аҳволи бугун қўйилаётган та-

лабларга жавоб бермаётганига сабаб ҳам ана шунда.

Биринчи раҳбар тайинланган пайтда вилоятда қонун устуворлиги таъминланишига ҳеч кимда шубҳа йўқ эди. А.Мардиевнинг мутахассислиги — ҳуқуқшунос. Прокуратура, суд, адлия соҳаларида катта лавозимларда кўп йил ишлаган. Кўпчилик бу одам маъмурий органларнинг бошини қовуштириб, нуқсонларни бартараф этади, деб ишонган эди. Бугун эса, вилоят бўйича ўтган йилнинг шу даврига нисбатан ўта оғир жиноятлар сони 24,5 фоизга, зўрлаб номусга тегиш жиноятлари 20, фирибгарлик 75, безорилик 49, босқинчилик жиноятлари эса 52 фоизга ўсганига гувоҳ бўлиб турибмиз.

Жорий йилнинг 9 ойида ўтган йилнинг шу даврига нисбатан ўта оғир жиноятларни очиш 23,5 фоизга камайган. Шу тоифадаги жиноятларнинг 15-20 фоизи фош этилмай қолаётгани такрорий жиноятлар содир этилишига шароит яратмоқда.

Бевосита ҳуқуқни муҳофаза этувчи идоралар ходимлари томонидан жиноят содир этиш ҳам Самарқанд вилоятида оддий ҳолга айланиб қолган. Ўтган уч йил мобайнида 170 нафардан зиёд ички ишлар идоралари ходими, 3 нафар солиқ, 3 нафар божхона идоралари, бир судья ва бир прокуратура ходими жиноий жавобгарликка тортилган. Уларнинг аксарияти мансабини суиистеъмол қилиш, фаразгўйлик ва

таъмагирлик билан боғлиқ жиноятларга қўл урган.

Шу йилнинг 25 август куни вилоят ички ишлар бошқармаси жиноятларнинг олдини олиш хизмати ходимлари — милиция майорлари Р.Хўжаев ва М.Баҳодировлар ўзаро тил бириктириб, фуқаро В. Халатовадан товламачилик йўли билан пора олаётганларида қўлга тушганлар. Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин.

Бу нима деган гап? Ҳуқуқ посбонларининг ўзи жиноятчи бўлса, халқ дардини кимга айтсин?! Ҳақиқатни, адолатни қаердан изласин?

Яқинда тўй-ҳашамларни, оилавий тантаналарни, маърака ва маросимларни тартибга солиш, уларни ўтказишда йўл қўйилаётган манмавлик, шухратпарастлик, эл-юрт одатлари ва анъаналарини менсимаслик каби иллатнинг олдини олиш мақсадида янги Фармон қабул қилинди. Таассуфки, Самарқандда ҳам бундай салбий ҳолатлар кўп. Керак бўлса, ҳар қадамда учрайди. Лекин вилоят, шаҳар, туман раҳбарлари бу борада муросасозликка йўл қўйиб келяпти. Ўзи юқори лавозимларда ўтириб, шу камчиликларга йўл қўйганлар ҳам кам эмас. Ҳақиқатни гапирсак, бузғунчилик ўзи кўпинча шулардан бошланади.

Мазкур Фармон чиққанидан кейин оёғи ердан узилган, кибр-ҳавога берилган айрим кимсалар ҳушёр тортиши керак, деб ўйлаймиз.

Давлатимиз раҳбари биринчи галда мамлакат миқёсидаги, вилоят, шаҳар, туман дара-

жасидаги идоралар, вазирликлар ва давлат идоралари, ҳуқуқ-тартибот органлари ходимларини алоҳида огоҳлантирди: барака топқурлар, эл-юртдан ажралманглар, уларнинг кўзига-юзига қаранглар, аҳволидан хабардор бўлиб, инсоф, диёнат чегарасидан чиқманглар. Акс ҳолда оқибати ёмон бўлиши муқаррар!

Шуни ҳам таъкидлаш жоизки, бундай муҳим ишларда жамоатчилик фикрини кўзғатиши, ҳаётимизнинг турли жиҳатларини таҳлил этиши лозим бўлган вилоят оммавий ахборот воситалари, афсуски, уларга берилган ҳуқуқ ва имкониятлардан тўлиқ фойдаланмаяптилар.

Мамлакатимизда ва вилоятда ижтимоий-иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш ҳамда уни янада чуқурлаштириш жараёни, вилоят ҳаётида рўй бераётган ижтимоий воқеалар тўғрисида теран ахборотлар берилмаяпти.

Чоп этилаётган мақолалар, кўпгина кўрсатув ва эшиттиришлар бадиий-сиёсий жиҳатдан саёз. Одамларни қизиқтирадиган, уларнинг диққатини жалб қиладиган, муаммо кўтарадиган танқидий чиқишлар кам. Аксинча, телевидениеда кўплаб чет элда ишланган ур-сур, беҳаё видеофильмлар намойиш этилмоқда.

Самарқанд вилояти аҳолиси ҳар йили ўртача 2,2 фоизга, меҳнат ресурслари эса 3 фоизга ўсиб борапти. Бу кўрсаткич Иштихон, Каттакўрғон, Оқдарё туманларида 4-5 фоизга етади. Одамларнинг эҳтиёжларини қондириш учун болалар боғчаси, мактаблар қуриш, янги ишчи ўринлари очиш, дўконларда етарли мол бўли-

шига эришиш лозим. Тиббий ёрдам, ичимлик сув ва газ таъминотини ташкил этиш зарур. Бу масалаларни ким ўйлайди, ким ҳал қилади?

Уч йил давомида газ таъминоти бор-йўғи 8 фоизга, сув таъминоти эса 4 фоизга ўсганини инобатга олсак, қабул қилинган дастур бажарилишига ким кафолат беради? Шу суръатда кетилса, вилоятни газ билан тўлиқ таъминлашга 8 йил, сув билан таъминлашга эса 19 йил керак бўлар экан!

Кейинги уч йилда вилоятнинг Булунғур, Ургут, Каттакўрғон туманларида юқумли касалликлар билан оғриган беморлар сони кўпайган. Вилоят бўйича ҳам бу касалликлар билан хасталаниш ҳоллари республика кўрсаткичидан уч марта кўпдир. Аксарият соғлиқни сақлаш муассасаларининг зарур тиббий жиҳозлар, техника, дори-дармонлар билан таъминланиш даражаси талабга жавоб бермайди.

Мавжуд ўрта мактабларнинг 66 фоизи мослаштирилган, 25 таси эса авария ҳолатидаги биноларда жойлашган. Бугунги кунда вилоятга 107 та, бошқача айтганда 32,5 минг ўринли мактаб етишмайди. Мавжуд мактабларнинг асосий қисми бугунги кун талабларига жавоб бермайди.

Бюджет танқислигига қарамасдан, солиқ органларининг масъулиятсизлиги ва лоқайдлиги шу даражага бориб етганки, бозорларда йиғилаётган патта тўловларидан келадиغان 97,5 миллион сўм маблағнинг атиги 42,4 фоизи бюджетга тушган, холос.

Солиқ тўловлари бўйича қарзлар барча туман ва шаҳарларда кўпайиб, вилоят бўйича 2 миллиард 130 миллион сўмдан ортиб кетган.

1 октябрь ҳолатига кўра бюджет муассасалари ходимларига 198,2 миллион сўм иш ҳақи тўланмаган. Бу кўрсаткич ўтган йилнинг шу даврига нисбатан тахминан 2 мартага ортган.

Бундан ташқари 6 ёшгача бўлган болаларга, кам таъминланган oilаларга 132 миллион сўм, 2 ёшгача болаларга қарагани учун ишламайдиган оналарга 184 миллион сўм нафақа ва моддий ёрдам пули тўланмаган.

Дунёда норасида гўдаклар, етим-есирлар ҳақиға хиёнат қилишдан оғир гуноҳ бўлмаса керак. Самарқанд шаҳар Боғишамол тумани “Тўпхона” маҳалла қўмитаси раиси З.Мўминова ва шаҳар халқ банки назоратчиси С.Нажмитдинова ҳужжатларни сохталаштириш йўли билан кам таъминланган oilаларга берилиши лозим бўлган 660 минг сўм маблағни ўзлаштирганлар.

Ҳокимлик, ички ишлар, солиқ, божхона ходимлари қаёққа қарамоқда? Бу жиноятлар учун ким жавоб беради?

Самарқанд минг-минг йиллик шонли тарихга эга, буюк аждодларимизнинг шаън-шавкати билан бу юрт шукуҳи етти иқлимга маълум ва машҳурдир.

Бу қутлуғ заминдан таралган илм-маърифат зиёси бутун инсоният тафаккурини мунаввар этган, десак муболаға бўлмайди. Бунинг тас-

дигини куни кеча бўлиб ўтган Имом ал-Бухорий тантаналарида ҳам кўрдик.

Шуни яна бир бор ўйлаб кўрайлик, деди Имом Каримов, бизнинг бугунги қилаётган ишларимиз, фаолиятимиз юксак маънавият мезонларига нечоғли мос келади? Давлатчилик, эл-улусни бошқаришда адолат, ватан, халқ манфаатини ҳар нарсадан устун қўйиш тамойиллари устувори? Содда қилиб айтганда, халқ турли бўғин раҳбарлари ишидан розими? Афсуски, шу каби кўплаб саволларга ижобий жавоб бериш қийин. Шундай экан, ҳар биримиз фаолиятимизни танқидий нуқтаи назардан таҳлил қилиб кўрайлик, хато ва камчиликларимизни аниқлаб, керакли сабоқларни чиқарайлик.

...Ҳаёт ўз йўлида давом этаверади. Раҳбарлар келиб кетади, эл, халқ қолади. Лекин ана шу раҳбар халқ кўнглидан ўзига жой топа оладими? Эсада қоладиган бирон хайрли иш қилдимми? Одамларнинг бошини қовуштириб, ўзи ибрат бўлиб, уларни улугвор вазифаларни бажаришга сафарбар эта олдими? Назаримизда, ҳар бир раҳбар бу ҳақда доимо ўйлаши, ўзига-ўзи савол бериб кўриши керак.

Халқимизда “яхшидан боғ қолади, ёмондан доғ” деган гап бор. Кимдан боғ қоляптию, яхши ном, яхши хотира қоляптию, кимдан доғ, иснод қоляпти, буни одамларнинг ўзи ажратиб олади.

Менинг энг катта ишончим, дея таъкидлади Президент, ёш авлоддир. Замонавий билимга эга, одобли, илмли, кўрсанг ҳавасинг

келадиган, баркамол ва шижоатли фарзандларимиздир. Мен ўзимнинг тақдиримни ҳам, мамлакатимиз ва мустақиллигимиз тақдирини ҳам ана шуларнинг қиёфасида кўраман. Киши ана шундай фарзандлари борлигидан куч олади, онги тийиқлашади, рағбатланади, кўкси тоғдай кўтарилади.

Юқорида тилга олинган камчилик ва нуқсонлардан кўнглим ғаш бўлган пайтларда келгуси авлод, ёшлар, фарзандларимиз ҳақида ўйлайман, деди пировардида давлатимиз раҳбари. Шунда кўнглим ёруғ бўлади, келажакка ишончим мустаҳкамланади. Биз ўз олдимизга қўйган мурод-мақсадларимизга етиш гарови — мана шуларнинг қўлида. Бугунги учрашувимизда муҳокама этилган масалалар, қабул қилинаётган қарорларга келсак, барчангиз улардан ҳолисона хулоса ва тегишли сабоқ чиқариб оласиз, деб ишонаман.

**ЮКСАК
МАЪНАВИЯТ - ЖАМИЯТ
ТАРАҚҚИЁТИНИНГ
АСОСИ**

Навоий вилояти деганда куз олдимизда бири биридан улкан саноат корхоналари, мамлакатимизни электр қуввати, маъданли ўғитлар ва турли кимёвий моддалар билан таъминлайдиган, давлат хазинасини қимматбаҳо металллар билан тўлдиришга катта ҳисса қўшаётган замонавий ноёб иншоотлар намоён бўлади.

Вилоят ҳудуд жиҳатидан Ўзбекистонда биринчи ўринда туради. Кенг пахта далалари, чеки-чегараси кўринмайдиган яйловлар ҳам вилоят салоҳиятини ошириш имкониятларидан далолат беради.

Президент Ислом Каримов 1998 йил 11 ноябрь кунини халқ депутатлари Навоий вилоят Кенгашининг навбатдан ташқари сессиясида сўзлаган нутқида мавжуд имкониятлардан қандай фойдаланилаётгани, ислохотларни ҳаётга жорий этишдаги камчилик ва муаммолар, уларни бартараф этиш йўллари хусусида батафсил тўхталди.

Мустақиллигимиз шарофати туфайли ўлкамизнинг бу кўркам минтақаси қайтадан вилоят мақомини олганига қарийб олти йил бўлди, деди Ислом Каримов. Шу вақт мобайнида собиқ Иттифоқ даврида қурилиши деярли тўхтаб қолган Учқудукдаги кон-металлургия заводи-

нинг иккинчи навбати, Қизилқум фосфорит заводининг биринчи навбати қуриб битказилди.

Замонавий технология билан жиҳозланган “Зарафшон-Ньюмонт” Ўзбекистон-Америка қўшма корхонаси ишга туширилди. Учқудуқ-Султонўздоғ темир йўлининг қурилиши давом этмоқда. Шулар каби кўпгина ҳавас қилишга арзийдиган ишлар амалга оширилмоқда.

Бу заминда қўлаб миллат ва элатларнинг тинч-тотув яшаб, ўз меҳнати билан Ватанимизнинг шухратини, обрўсини оширишга ҳисса қўшаётгани бутунги кунимизнинг энг катта бойлигидир.

Президент сессия кун тартибига қўйилган масала ҳақида гапириб, бутунги учрашувдан мақсад — вилоят ҳаётидаги ижтимоий-иқтисодий вазиятни атрофлича таҳлил этиш ва авваламбор, кадрлар масаласини ечиш, шу масаладаги кўпгина муаммо ва камчиликларни ҳолисона баҳолашдан иборатдир, деди.

Дарҳақиқат, вилоят саноат, деҳқончилик ва чорвачиликни янада ривожлантириш борасида жуда катта имкониятларга эга. Нафақат вилоят қиёфасини, керак бўлса, бутун Ўзбекистонимизнинг фаолияти ва имкониятларини ифодаладиган дунёга машҳур улкан тоғ-кончилик саноати корхоналари айна шу ерда жойлашган.

Вилоят аҳолисининг қарийб 60 фоизининг ризқу рўзи бевосита қишлоқ хўжалигига, кўп жиҳатдан мана шу соҳадаги ислоҳотларнинг қандай олиб борилиши ва уларнинг самарасига боғлиқдир.

Бу ишларни амалга ошириш учун мамлакатимизда зарур меъёрий-ҳуқуқий замин яратиб берилган, асосий қонунлар қабул қилинди.

Шунга қарамай, вилоят қишлоқ хўжалиги ишларида ҳеч қандай бурилиш сезилмаяпти. Вилоятда пахта ва ғалла етиштириш борасида жиддий камчиликлар мавжуд. Сурункасига уч йилдан буён давлатга пахта сотиш режалари барбод бўлмоқда. Бунинг асосий сабаби — вилоятда уруғчилик билан ҳеч ким шуғулланмаётгани, тезпишар ва юқори сифатли тола берадиган навлар жуда секинлик билан районлаштирилаётганлиги ва ерга бўлган муносабатнинг тубдан ўзгармаётганлигидир. Деҳқончилик маданияти ўта пастлигидир.

Шуни яхши тушуниб олишимиз даркорки, ҳар қандай ислоҳотларнинг самара бериши одамларнинг, ишчиларнинг манфаатдорлигини оширишдан бошланади. Лекин бугунги кунда тахминан 350 миллион сўм иш ҳақининг берилмаслиги деҳқонларни ишдан совутмоқда. Уларнинг унумли меҳнатга бўлган қизиқишини сусайтирмоқда.

Вазирлар Маҳкамасининг 1996 йилдаги “Навой вилоятининг Томди ва Учқудуқ туманлари қоракўлчилик фермаларини хусусийлаштиришни чуқурлаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори ушбу туманларда сифатли, харидоргир қоракўл тери, жун, гўшт маҳсулотларини янада кўпайтириш, чўпон-чўлиқларнинг мулкка бўлган эгалик ҳиссини уйғотиш мақсадида чиқарилгани ҳаммага аён. Лекин вилоят ҳокими ҳамда Томди ва Учқудуқ ту-

манлари ҳокимлари томонидан бу муҳим ишга эътиборнинг пастлиги натижасида жорий йилда 1996 йилга нисбатан қорақўл тери тайёрлаш 40 фоизга камайган.

“Бухороқорақўл” заводига бор-йўғи минг дона тери сотилган, холос. Буни қандай изоҳлаш мумкин?

Давлатимиз раҳбари қайта-қайта таъкидлаганидек, ислоҳотлар, аввало, инсон манфаатлари учун хизмат қилиши керак. Бу жараёнда халқнинг бевосита иштироки эса бениҳоя катта аҳамиятга эга. Аммо Навоий вилоятида бозор иқтисодиёти шарт-шароитларига ўтиш жуда суст кечмоқда. Кўплаб корхоналарда ҳанузгача эски тузумдан қолган боқимандалик кайфияти яшаб келмоқда.

Қимматли қорозлар бозорини шакллантиришда жиддий камчиликлар мавжуд.

Иқтисодиётнинг айрим тармоқлари беқарор ишлаётганлиги туфайли вилоят корхоналарининг молиявий аҳволи оғирлигича қолмоқда. Буни йил бошидан бери молиявий аҳволи ўрғанилган 284 та корхонадан 77 фоизи иқтисодий жиҳатдан ночор деб топилгани ҳам исботлаб турибди.

Сотилмаган саноат маҳсулоти ҳажми тобора кўпайиб бормоқда. Омборларда 1,5 миллиард сўмлик маҳсулот тўпланиб қолган. Маҳсулот қолдиқлари “Навоийазот”, “Қизилқумцемент”, “Электрокимёзавод” корхоналари омборларида, айниқса, катта. Бунга ким, қандай жавоб беради?

Бундан салкам тўрт йил аввал вилоятингизга янги раҳбар тайинлангани, деди Ислом Каримов. У вилоятдаги мавжуд муаммоларни ҳал қилишга бош-қош бўлади, савияси, билими, дунёқарashi давр талабига мос келади, деб ҳаммамиз унга ишонч билдирган эдик.

Тан олиш керак, Ҳаёт Ғаффоров бир-икки йил ғайрат билан меҳнат қилди. **Лекин кейинчалик бу ғайрат ўрнини лоқайдлик, ўта хотиржамлик эгаллади.** Ҳоким фаолиятида қариндош-уруғчилик, ошна-оғайнигарчилик каби қусурлар пайдо бўлди. У ҳокимнинг асосий бурчи — халқ дарди билан яшаш эканини буткул унутиб, бир гуруҳ лаганбардорлар таъсирига тушиб қолди. Хизмат ваколатидан фойдаланиб, фақат уларнинг истакларини бажо келтириш билан шуғуллана бошлади.

Йўлбошчимизнинг бу эътирозини қуйидаги далиллар тўла тасдиқлайди: Ҳаёт Ғаффоров раҳбарлиги даврида туман, шаҳар ҳокимларининг 90 фоизи, бошқарув аппарати, маданият ва иқтисодиёт соҳалари, жамоат ташкилотлари раҳбарлари 100 фоиз алмаштирилган. Аҳвол шу даражага етиб борганки, вилоят ҳокимлиги агросаноат масалалари гуруҳи раҳбари 7 марта, вилоят “Мевасабзавот” бирлашмаси, товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси, вилоят транспорт ишлаб чиқариш бирлашмаси, вилоят халқ таълими бошқармаси раҳбарлари 4 марта, вилоят нефть маҳсулотлари корхонаси раҳбари эса 3 марта алмаштирилган.

Вилоят раҳбарлари нефть, дон, мева-сабзавот, пахта тайёрлаш, савдо ташкилотлари ва

бозор раҳбарларини тез-тез алмаштириш касалига дучор бўлган.

Ҳоким ўз умр йўлдошини вилоятдаги чет эл ваколатхонасига, куёви ва қизини Тошкент шаҳридаги Навоий вилоятининг энг йирик корхоналари — “Қизилқумцемент”, “Навоий-азот” ваколатхоналарига раҳбар қилиб қўйишдан, бошқа қариндошларига, оиласининг яқинларига “мойли” жойлар инъом этишдан уялмаганига нима деса бўлади?

Халқимизда “қовун қовунни кўриб ранг олади”, деган мақол бор. Ҳокимнинг рафторига қараб, унинг ўринбосари **Ж. Ризаев** вилоят дон тайёрлов идораси раҳбари ўринбосарлигига ўғли Аминжон Ризаевни, “Қишлоқхўжтаъминоттаъмир” ҳиссадорлик жамияти бўлим бошлиғи лавозимига қудаси Юсуповни ўтказиб қўйган. Оғайнилари бўлмиш ака-ука Мамиковлардан бирини — вилоят дон уруғчилиги маркази бошлиғи, иккинчисини — хўжалик раҳбари лавозими билан “сийлаган”. Божаси, куёви ва яна бир ўғли “ҳомий ота”нинг ёрдамида молия ва банк ташкилотларига ишга жойлаштирилган.

Вилоят ҳокимининг иқтисод масалалари бўйича ўринбосари **А. Ҳалимов**нинг 5 нафар қариндоши банк соҳасидаги турли раҳбарлик лавозимларида ишлаб келган. Унинг қариндошларига тегишли бўлган фирмаларга ҳамма жойда “кўк чироқ” ёқиб қўйилган. Фақатгина 1997 йилнинг ноябрь-декабрь ойларида “Абдуҳалимбобо” корхонасига 10 миллион сўмдан ортиқ кредит ажратилган. Фирмага шу кредит ҳисо-

бидан ун ва шакар сотиб олиш учун дарҳол зарур фондлар ҳам ажратилган.

Фирманинг номидан ҳам маълумки, унинг соҳиби, албатта, жаноб Ҳалимовнинг оталари бўлиши керак.

Ҳолбуки, айти шу пайтда қанчадан-қанча ишбилармонлар, фермер ва хусусий корхона эгалари ёрдам ололмасдан, тўрачилик ва таъмагирлик дастидан дод, дейишмоқда. Вилоятда уларнинг оҳини эшитадиган одам эса топилмайди.

Ҳоким ўринбосарлари **Ж. Ризаев** ва **А. Ҳалимовлар** юқорида айтилган камчиликлари учун хизмат вазифасидан озод қилиндилар. Лекин гап фақат уларни ишдан бўшатишдагина эмас.

Нима учун айти шундай нуқсонларга йўл қўйилди? Нима учун улар шу даражада мансабни суистеъмол қилишади-ю, таниш-билишчилик, ошна-оғайнигарчиликка берилиб кетишади-ю, биров уларга ўз вақтида танбеҳ бермайди?

Шу ўринда ҳоким қаерда эди? Наҳотки, у пинжидаги икки ўринбосарининг бу ноҳўя хатти-ҳаракатларидан беҳабар бўлган, деган савол туғилади.

Минг афсус ва надоматлар бўлсинки, вилоят раҳбари кадрларни танлашда, амалга қўйишда “ўзимники ва ўзганики”, “қарши ва тарафдор”, “садоқатли ва садоқатсиз” каби алмисоқдан қолган ақида таъсиридан халос бўлолмаган. Иш ва бошқарув самараси ҳақида қайғуриш, халқнинг оғирини енгил қилиш ўрнига, ўзининг ҳузур-ҳаловатини ўйлаган.

Табиий равишда бу ҳол вилоятда носоғлом муҳитни юзага келтирди. Минглаб одамларнинг ҳақли норозилигига сабаб бўлди.

Натижа шунга олиб келдики, назорат йўқлигини сезган турли тоифадаги бевурд раҳбарлар кўнгли тусаган ишни қилаверди. Пировардоқибатда бутун бошли идоралар, ташкилотлар обрўсига доғ тушди, халқнинг вилоят, туман раҳбарларига ишончи йўқолмоқда.

Афсуски, бу фикримизни тасдиқ этадиган далиллар ва мисоллар жуда кўп.

Масалан, Навоий вилояти солиқ бошқармаси бошлиғининг ўринбосари Қ.Абдуолимов аттестациядан ўтолмаганига қарамай, Зарафшон шаҳар солиқ инспекциясига раҳбар этиб тайинланди. Орадан уч ой вақт ўтмасдан, Навоий шаҳар солиқ инспекцияси раҳбари лавозимига ўтказилди.

Сиёсий маҳдудлик шу даражага бориб етдики, шахсий садоқатни кадрлар танлашнинг бош мезони деб билган яна бир кимса — вилоят ҳокимлиги ташкилий-кадрлар гуруҳининг собиқ раҳбари **Б.Сон** амалда вилоятнинг иккинчи раҳбарига айланиб қолди.

Акс ҳолда, оддий аппарат ходимининг вилоят ҳокими ўринбосарларига ҳам, шаҳар ва туман ҳокимларига ҳам тўғридан-тўғри турли кўрсатмалар бераверганини ва улар буйруқни қулоқ қоқмай бажараверганини қандай баҳолаш мумкин?

Агар вилоят ҳокими томонидан рағбат берилмаса, Сон жанобларининг бунга ҳадди сифармиди? Хайриятки, вилоятда ҳокими мутлақ

бўлишига бир баҳя қолган бу “зоти бузруг” Президент девони аралашувидан сўнг лавозимидан четлаштирилди.

Вилоятда маънавий муҳитнинг бузилгани, айрим раҳбарларнинг орқасида суянган тоғи, ҳимоячиси борлигига ишонгани нақадар хунук оқибатларга олиб келганини яна шундан ҳам сезиш мумкинки, **1995-1998 йилларда бир қанча раҳбар ва мансабдор шахслар устидан жиноий иш қўзғатилди.**

Жумладан, ўзларига юклатилган мансаб ваколатларини суистеъмол қилганликлари учун “Ғаллабанк”нинг вилоят бўлими собиқ бошқарувчиси **И. Саъдинов**, Ташқи иқтисодий алоқалар миллий банки вилоят бўлимининг собиқ бошқарувчиси **Ж. Неъматов**, “Навоий дон маҳсулотлари” ҳиссадорлик жамиятининг собиқ раиси **А. Адизов**, Навбаҳор тумани ҳокимининг собиқ ўринбосари **Э. Эрназаров** жиноий жавобгарликка тортилди.

Ҳокимнинг яна бир ишонган кадри — вилоят молия бошқармасининг собиқ бошлиғи **А. Раззоқов** миллионлаб сум бюджет маблағларини доимий равишда ўзбошимчалик билан сарфлаган. Ўзига бюджет ҳисобидан хизмат машинаси сотиб олган. Беморларнинг озиқ-овқатига ажратилган маблағлар ҳисобидан касалхоналарнинг бош врачларига енгил автомобиллар олиб берган. Жаноб Раззоқовнинг “саховати” туфайли “Зарафшон” футбол клуби ривожини учун мўлжалланган пул ҳисобидан вилоят спорт кўмитаси раҳбарига енгил машина теккан. Бундан ташқари, ҳар бир тийинни те-

жаши лозим бўлган вилоят молияси мутасаддиси турли фирмаларга халқ меҳнати эвазига топилган пулларни “инъом” этган. Бу каби ҳотамтойликнинг туб сабабларини тегишли органлар пухта текшириб, ўз хулосасини чиқариши лозим, деб ўйлаймиз.

Энди қуйидаги мисолга эътибор беринг: вилоят марказида йўловчи қатновини яхшилаш мақсадида “Навоитроллейбус” уюшмаси тузилган эди. **Тўрт йил бўлдики, ташкилот бор-у, ammo троллейбусдан дарак йўқ.** Маълум бўлдики, уюшма раҳбари **Х. Рустамов** мазкур корхонада жинояткорона “оилавий пудрат” тузиб, яъни ўғли, укаси, синглиси ва ҳоказо қариндошлари билан ўзаро тил бириктириб, ташкилотнинг катта маблағларини талон-торож қилган экан.

Бу каби иллатларнинг илдизи, негизи қаерда? Нега вилоятда қонун ва тартиб бу қадар оёқости қилинди?

Қонун бажарилишини назорат қиладиган, давлат бойлигини ҳимоя этувчи, айна вақтда инсоф ва диёнатни унутган кимсаларни, айниқса, ҳаддидан ошган, кўпол бўлса ҳам айтиш керак, қутуриб кетган бундай раҳбарларни тартибга чақирадиган одам борми ўзи?

Куни кеча Самарқанд вилоятида раҳбар маънавияти, унинг жамият олдидаги бурчи ва масъулияти ҳақида аччиқ гаплар айтилди, дея эслатди Ислом Каримов. Самарқандда айтилган бир гапни яна бир бор таъкидлаш жоизки, эл ишониб топширган вазифани суиистеъмол қиладиган, шахсий манфаатини халқ ва давлат

манфаатидан устун биладиган, ўзига ортиқча бино қўйиб, барчанинг нафратини қўзғатадиган раҳбарлар билан асло келиша олмаймиз! Одамлар ишончидан маҳрум бўлган бундай кимсалар ўрнини бўшатиб бериши керак. Уларни қонун асосида жавобгарликка тортиш лозим.

Бу бало-қазодан қандай қутулиш мумкин, бу муаммонинг қандай ечими бор?

1) Эски асоратлардан халос бўлган, замон талабига жавоб берадиган ёшларни қўллаб-қувватлаш;

2) Кўп партиявийлик асосидаги жамоатчилик назоратини кучайтириш, жамиятда демократик тамойилларни мустаҳкамлаш;

3) Мулкчилик масаласини ечиш;

4) Соғлом кучларни бирлаштириш ва янги ҳаракат, сиёсий кучлар фаолиятига йўл очиб бериш.

Ишнинг ўз ҳолига ташлаб қўйилгани, раҳбарларнинг ўз манфаати, ўз ташвиши билан оворалиги шунга олиб келдики, Навоий вилояти жиноятчиликнинг ўсиши бўйича мамлакатда энг биринчи ва энг аянчли ўринда турибди. Бу ерда умумий жиноятлар сони ҳар минг кишига ҳисоблаганда, республика кўрсаткичидан 24 фоиз кўпдир.

Бизнингча, бу ҳолнинг сабабларидан бири вилоятда ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларининг иши мутлақо қониқарли эмаслигидадир. Шу боис вилоятда юз бераётган қатор қотилликлар, ўта шафқатсизлик билан содир этилган жиноятлар жамоатчиликни ташвишга солмоқда.

Бундан ташқари, иқтисодиёт соҳасидаги жиноятлар, хусусан, ёнилғи-мойлаш материалларини файриқонуний сотиш, маҳсулотлар сифатини белгиловчи ҳужжатларсиз савдо қилиш, солиқ ва бошқа тўловлардан бўйин товлаш, харидор ва буюртмачилар ҳақиға хиёнат қилиш, бозорларда савдо қоидаларини сурункасига бузиш ҳоллари ҳам кўпайиб бормоқда.

Бу каби хунук иллатларнинг олдини олиши ва уларни бартараф этиши лозим бўлган масъул шахсларнинг ўзи жиноятга қўл урса, бунга қандай тоқат қилиб бўлади?

Куйидаги фактларга эътибор беринг: фақат 1997-1998 йилларнинг ўзида вилоят ички ишлар ходимларидан 32 кишига нисбатан жиноий иш қўзғатилди.

Улар жиноятларни фош этиш ўрнига жиноятлар ҳақидаги ариза ва хабарларни қабул қилмаслик, жиноятлар сонини ҳисобдан яшириш йўлига ўтиб олишган.

Вилоятда уюшган жиноятчиликнинг, коррупциянинг чуқур илдиз отгани ва бу ҳолнинг жамият ҳаётига таҳдид солаётгани, айниқса, ташвишлидир. Бу ҳолга кескин чек қўйиш ва зарба бериш лозим.

Бизнинг халқимиз жуда олижаноб, унчамунча қийинчиликларни писанд қилмайдиган, ҳар нарсадан ҳам нолийвермайдиган халқ, дея давом этди Президент. Шу сабабки, бировдан ҳол-аҳвол сўрасанг, энг ночор ҳолатда ҳам, “худога шукур, яхши”, деб жавоб беради. Лекин азиз биродарлар, тушунинглар, ҳар қандай сабру тоқатнинг ҳам чеки-чегараси бор. Халқи-

мизнинг бундай тантилигини, бағри кенглигини сунистеъмол қилмаслик керак.

Энди шу нуқтаи назардан, оддий халқ учун энг зарур, энг ҳаётий эҳтиёж бўлмиш соғлиқни сақлаш, мактаб-маориф, маданият ва бошқа ижтимоий соҳалар аҳволига бир назар ташлайлик.

Вилоятда бемор болаларни даволаш ўринлари кейинги уч йил мобайнида 26 фоизга камайиб кетган. Оналар ва болалар ўлими бошқа вилоятларга нисбатан 10 фоизга кўп. Умуман, аҳолининг касалланиш даражаси республикадаги ўртача кўрсаткичдан 20 фоизга ортиқдир.

Маҳаллий бошқарув органларининг эътиборсизлиги туфайли Томди, Конимех туманларидаги қишлоқ тиббий муассасалари аҳолига зарур ёрдам кўрсата олмаяпти. Улар ўз вақтида дори-дармон билан таъминланмаяпти. Вилоятда ҳанузгача ихтисослаштирилган кардиология, онкология ва эндокринология диспансерлари мослаштирилган биноларда ишламоқда.

Маориф соҳасига келсак, вилоятдаги мактабларнинг 60 фоизи шароити чекланган, мослаштирилган биноларда жойлашган. 8 та мактаб биноси эса мутлақо яроқсиз ҳолга келиб қолган. Ҳар тўрт мактабнинг учтасига газ ўтказилмаган. Жами мактабларнинг ярми тоза сув билан таъминланмаган. Мактабларнинг аксариятида ошхона ва спорт заллари йўқ.

Таассуфлар бўлсинки, энг янги, кечагина қуриб битказилган мактабларда компьютер ва

бошқа замонавий жиҳозлар у ёқда турсин, оддий ўриндиқлар ҳам етишмайди.

Жиҳозлар ўз йўлига, лекин вилоят мактабларида биз умид боғлаган, келажакимиз вори си бўлмиш ёш авлодга атиги 10-синф маълумотига эга бўлган 422 нафар ўқитувчи сабоқ бераётганига қандай чидаш мумкин?

Вилоятда аҳолини газ ва тоза сув билан таъминлаш ҳануз катта муаммолигича қолмоқда. Навбаҳор, Қизилтепа туманларида тоза ичимлик суви билан таъминлаш 35-40, табиий газ билан таъминлаш даражаси Навбаҳор туманида 41 фоизни ташкил этади, холос.

Вилоятда уй-жой қурилиши 40 фоизга камайиб кетган. Зудлик билан зарур чоралар кўрилмаса, ҳукуматнинг қишлоқ инфратузилмасини 2000 йилгача ривожлантириш ҳақидаги қарори, уй-жой қурилишини қўллаб-қувватлаш бўйича давлат дастури барбод бўлиши мумкин.

Навоий вилоятида савдо ва маиший хизмат кўрсатиш ишларига ҳам етарли эътибор берилмаяпти. Вилоятнинг кўп жойларида, айниқса, Қизилтепа, Хатирчи ва Нурота туманларида 8 хил турдаги озиқ-овқат маҳсулотларининг сотувда йўқлиги учун оддий халқ олдида ким жавоб беради?

Пуллик хизмат кўрсатиш соҳасида ҳам аҳвол ачинарли.

Вилоят бошқарув тизимидаги нуқсонлар, қонунбузарлик, жиноятчиликнинг хавfli даражада кўпайиши, энг аввало, жойларда маданий-маърифий ишларнинг, маънавиятнинг

сусайиб кетганидан далолат беради. Янада аниқроқ айтганда, республика «Маънавият ва маърифат» жамоатчилиги марказининг вилоят бўлими, маҳаллий ўз-ўзини бошқариш идоралари иши замон талабларига жавоб бермайди.

Буни шундан ҳам билиш мумкинки, кейинги йилларда Навоий вилоятида бирон-бир йирик маданий-маърифий тадбир ўтказилганини ҳеч ким эслай олмайди.

Ҳолбуки, мамлакатимиз аҳли жуда катта маънавий юксалиш жараёнини бошдан кечирмоқда. Миллий қадриятларимиз, анъаналаримиз қайта тикланмоқда. Буюк аждодларимизнинг таваллуд тўйларини нафақат ўз мамлакатимиз, балки бутун дунё миқёсида нишонляяпмиз.

Лекин Навоий вилоятида шундай бир кайфият ҳукмронки, гўё бу замин харитада кечагина пайдо бўлгандай!

Маънавият, тарихий хотира, миллий қадрият тушунчаларининг жамият ҳаётидаги, ёш авлод-ни ўз Ватани ва халқига садоқат руҳида тарбиялашдаги аҳамияти тўғрисида гапирар экан, йўлбошчимиз мажлис аҳлига мурожаат қилиб, шундай деди:

— Азиз биродарлар, барака топкурлар, айтинглар-чи, сизлар ҳар куни кўриб ва кезиб юрадиган Кармана шаҳрининг ёши нечада?

Ёки Чўли Малиқдаги эски работ ва сардобалар қачон пайдо бўлган?

Саримиш дараси ва ғоридаги ибтидоий суратлар бу ўлканинг энг қадимий маданият бешикларидан бири эканидан дарак бермайдими?

Нуротадаги эски тўғон-чи? Янглишмасам, бу тўғон Марказий Осиёдаги энг қадимги сув иншостларидан бири-ку?

Бугун тақир саҳро бағрида Навоий каби кўркам шаҳарнинг қад ростлаб турганининг ўзи бир мўъжиза эмасми?

Навоийликлар фахр этса ва ўзгаларга кўз-кўз қилса арзийдиган нарсалар, буюк аждодларимиз ақлу заковати билан бунёд этилган тарихий, маданий ёдгорликлар озми?

Бунинг қадрига етиш, таърифу тавсифини жой-жойига қўйиш, нафақат мамлакатимизда, балки бутун дунёда тараннум этиш учун, энг аввало, шу юрт фарзандларида чин эътиқод, чин муҳаббат ва чинакам ихлос бўлиши керак, деб ўйлайман.

Энди зикр этилмиш савобли ишларга бошқош бўлиши ҳам қарз, ҳам фарз бўлмиш вилоят оммавий ахборот воситаларининг аҳволига назар ташлайлик.

Афсуски, вилоятда “Тўртинчи ҳокимият” вакиллари ўзларининг асосий вазифаларини унутиб қўйишган кўринади. Чоп этилаётган мақола, берилаётган эшиттириш ва кўрсатувлар муаллифлари нуқул майда ютуқларни мақташдан нарига ўтмаяпти. Сиёсатимизнинг устувор йўналишлари, уни вилоятда амалга оширишдаги камчиликлар рўй-рост ёритиб берилмаяпти.

Аслида ёзаман, кўрсатаман, деган мард мухбир учун вилоятда муаммо ва нуқсонлар камми?

Яқинда вилоят газетасида пахта терими мавзуига бағишланган бир кичик мақола босилди.

Нима экан денг, жаноб Фаффоровнинг турмуш ўртоқлари катта бошларини кичик қилиб, пахта териш учун далага чиққан эканлар! Ана, сизга сенсация! Ана, сизга оламшумул янгилик! Буни ўқиб, беихтиёр мухбирга бундан бошқа гап қуриб қолганмиди? Уят, диёнат ва инсоф борми ўзи, дегингиз келади.

Кўриниб турибдики, вилоятда тўпланиб қолган муаммолар жуда кўп. Уларнинг сабаби эса битта — вилоят раҳбари, аччиқ бўлса ҳам айтиш жоизки, вилоятнинг аксарият фаолларида узоқни кўзлаб ишлаш, изланиш бўлмаган.

Мухтасар айтганда, вилоятдаги ижтимоий-иқтисодий вазият таҳлили аҳволни тубдан ва кескин ўзгартиришни тақозо этади.

Бунинг учун эса вилоят раҳбари давлат ва халқ манфаатини, қонун ва адолатни, оддий халқ манфаатларини ҳамма нарсадан устун билиши керак.

Вилоят раҳбари каттаю кичик, ёшу қари — жамики вилоят аҳлининг бошини қовуштириши, уларни улуғ мақсад, бунёдкорлик ишлари, фаровон ва буюк келажак йўлида жипслаштириши, сафарбар этиши, халқнинг бор куч-ғайратини мавжуд муаммоларни ҳал этишга йўналтирмоғи керак.

Республикамизда энг катта ҳудудга ва қудратли иқтисодий салоҳиятга эга бўлган Навоий вилоятининг бойлиги — унинг оғир-вазмин, ориятли ва меҳнаткаш халқидир, деди Ислом Каримов пировардида. Бу халқнинг кўнглини топган, юрагига кириб борган, дарду ташвишларига ошна бўлган раҳбар ўзини бахтиёр деб

билса арзийди. Чунки бундай халқ билан ҳар қандай муаммони ечса бўлади.

Ёруғ истиқбол учун каттаю кичик аҳиллик билан, қўлни-қўлга бериб, бир ёқадан бош чиқариб меҳнат қилса, ўйлайманки, вилоят ижтимоий-иқтисодий тараққиёти тезлашади, аҳолининг фаровонлик даражаси юксалади.

Энг муҳими, халқимизнинг аҳиллиги, адолатта ишончи, шу орқали меҳнатга муносабати, шижоати ошади.

**АДОЛАТ
ҲАР ИШДА ҲАМРОҲИМИЗ
ВА ДАСТУРИМИЗ
БЎЛСИН**

Самарқанд ва Навоий вилоятлари халқ депутатлари кенгашларининг 1998 йил 9 ва 11 ноябрда бўлиб ўтган навбатдан ташқари сессияларида муҳокама этилган масалалар кенг жамоатчиликда катта қизиқиш уйғотди. Шу муносабат билан Президент Ислом Каримовга Ўзбекистон телерадиокомпанияси раиси Абдусалом Кўчимов бир неча савол билан мурожаат қилди.

Йўлбошчимиз саволларга жавоб қайтарар экан, мазкур йиғилишларда кўтарилган муҳим маънавий-ахлоқий, сиёсий-ижтимоий муаммолар ҳақида батафсил фикр билдирди.

Қуйида шу суҳбат матни эълон қилинмоқда.

Савол: Муҳтарам Ислом Абдуғаниевич, куни кеча Самарқанд ва Навоий вилоятлари халқ депутатлари кенгашларининг навбатдан ташқари сессиялари бўлиб ўтди. Жамоатчилигимиз бу анжуманларда муҳокама этилган масалалардан оммавий ахборот воситалари орқали етарлича маълумот олди, одамлар ўз муносабатларини ҳам билдирмоқдалар. Шу билан бирга, ҳар икки сессияда Сизнинг чиқишингизни кузатар эканмиз, айниқса “юрагимни бўшатишни истардим-у, майли...” деган сўзларингизни

эшитганда, журналист сифатида ватандошларимизга яна айтмоқчи бўлган қатор фикрларингиз борлигини сезгандек бўлдим...

Жавоб: Ҳақиқатан, халқимиз гувоҳ бўлганидек, ҳар икки сессия ҳам кескин, танқидий руҳда ўтди. Мазкур вилоятларнинг раҳбар доираларида вужудга келган носоғлом муҳит ҳақида аччиқ, аммо ҳаққоний сўзлар айтилди. Бундай номақбул одат тусига кириб қолаётган ачинарли ҳолатлар бугунги ҳаётимиздаги ижтимоий муҳитнинг бузилишига ва аҳолининг адолатга бўлган ишончининг йўқолишига сабаб бўлмоқда. Бу фикрлар аслида амал курсидан кетаётган кимсалар учун эмас, шу вилоятларда яшаётган меҳнаткаш, адолатга ташна инсонлар, ҳаётга эндигина кириб келаётган ёшлар учун, миллатимиз, халқимизнинг эртанги кунини ҳақида қайғуриб айтилди, десак, като бўлмайди.

Шу йиғилишларда тилга олинган маънавий-ахлоқий, сиёсий-ижтимоий муаммоларнинг баъзи бир жиҳатларини қисқача изоҳлаб ўтиш зарур, деб ҳисоблайман. Чунки улар бизнинг бугунги ҳаётимиз, олға қараб қилаётган ҳаракатларимиз билан чамбарчас боғлиқ.

Умрим давомида орттирган озми-кўпми ҳаётий тажрибаларим асосида шундай хулосага келдимки, дунёда инсон иродасини синайдиган воситалар кўп. Аммо уларнинг бирортаси ҳам амал, лавозим, мансаб каби одамзотнинг кимлигини, унинг қиёфаси ва моҳиятини яққол очиб бера олмайди.

Шу хусусда кўп ўйлайман. Мансаб деганлари қандай сирли, бетизгин куч эканки, нега у манаман деган, ақлли-хушли, оқ-қорани таниган, туппа-тузук инсонларнинг эл-юрт, давлат ишониб топширган ваколатларни суиистеъмол қилишига, инсофини йўқотишига олиб келади, маҳаллийчилик, уруғ-аймоқчилик, порахўрлик, калондимоғлик каби иллатлар домига тортади? Бунинг сабаблари нимада? Бу ярамас иллат қаердан, қандай пайдо бўлади? Бу хунук, аянчли аҳволни қандай қилиб бартараф этиш, жамият танасига канадай ёпишган бу балодан қай тариқа халос бўлиш мумкин?

Бу касаллик илдизи хонлар, беклар, қозилар, мингбоши-ю юзбошилар ҳукм сурган олис замонларга бориб тақалади. Балки халқ эртакларидаги порахўр амалдорлар, Абдулла Қодирий тасвирлаган ришватга ботган хон мансабдорлари ёки бўлмаса Абдулла Қаҳҳорнинг машҳур “Ўғри” ҳикоясида қаламга олинган воқеалар фақатгина бадий тўқима маҳсули эмасдир?..

Айни чоғда тарихимизнинг турли саҳифаларини кўздан кечирганда, халқимиз маънавияти билан боғлиқ шундай маълумотларга дуч келасизки, улар ҳалоллик, ҳаромдан ҳазар, таъмагирликдан нафратланиш, камтарлик, адолатпарварлик сингари туйғулар миллатимизга хос энг олижаноб фазилатлар эканидан далолат беради. “Бировнинг ҳақи”, “қиёмат қарз”, “пешона тери”, “молимардумхўр” деган сўзлар бунинг яққол ифодасидир.

Биргина мисол.

Маълумки, Бобур Мирзонинг отаси Умаршайх Мирзо теурий ҳукмдорлардан бири эди. Бобур ўз хотираларида отасининг нақадар адолатли ва ҳалол одам бўлганини кўрсатувчи шундай маълумотни келтириб ўтади. Қай бир йили Хитойдан Фарғонага келаётган минг кишилик карвон Ўш тоғларида қор кўчкини остида қолиб ҳалок бўлади. Умаршайх Мирзо дарҳол одамларини юбориб, карвоннинг юкларини назорат остига олдиради. Эгалари ҳалок бўлган шу молларни икки йилдан зиёд эҳтиётлаб сақлайди. Хуросон ва Самарқандга махсус одам юбориб, карвон эгаларининг меросхўрларини дараклатиб топтиради ва уларни ўз мамлакатига чақиртириб, молларни тўлалигича қўлларига топширади.

Бундай мисолларни ўтмишдаги оддий одамлар ҳаётидан ҳам кўтлаб келтириш мумкин. Худога минг шукурки, ҳозир ҳам ҳаётимизда шу эзгу тушунчалар барқарор ва устувор. Шунинг учун ҳам биз йўлимизда тўсиқ бўлиб турган, халқимизнинг, фуқароларимизнинг ҳақли равишда норозилиги ва қаҳр-ғазабига сабаб бўлаётган баъзи бемаъни ишларни таг-томири билан йўқотиш ҳақида очиқ, ошкора гапиряпмиз.

Чунки замонавий дунёқарашимиз, маънавий тамойилларимиз, урф-одатларимиз, кўникмаларимиз янгича асосда шаклланаётган ва шубҳасиз эртанги авлод таълим-тарбиясига асос бўладиган ижтимоий-ахлоқий қарашларимиз вужудга келаётган бугунги ҳал қилувчи палла-

да бу нарса Президент сифатида мен учун ҳам, бутун халқимиз учун ҳам ниҳоятда муҳимдир.

Дунёнинг кўп-кўп мамлакатлари, жаҳон халқларининг ҳаёти, тарихи, иқтисоди, сиёсати, фалсафаси, маданияти шуни кўрсатадики, ёвузликнинг, жумладан порахўрлик, ўғрилик, товламачиликнинг миллати, насл-насаби йўқ. Бу офат башарият бошига битган шундай ашаддий балоки, унинг салбий оқибатларини оламдаги жуда кўп давлатлар, юксак тараққий топган мамлакатлар ҳам ўз ўтмиши, бутунги ҳаётида кўриб-сезиб турибди.

Биз озодликка эришган илк кунимиздан бошлаб, ўз миллий давлатчилигимизни тиклашга киришган дастлабки пайтда ноқ ният ва муддаоларимизни бутун дунёга очиқ-ойдин маълум қилганмиз: мақсадимиз аниқ — Ўзбекистонда ҳуқуқий демократик давлат қуриш. Инсоннинг ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, унинг орзу-умидларини рўёбга чиқариш учун шароит яратиш — бош вазифамиз. Бу жамиятда халқ ҳукмдорларга эмас, ҳукмдорлар халққа хизмат қилиши — асосий қоида.

Биз ана шу тамойил ва йўл-йўриқларни ҳаётимизнинг мазмун-мундарижасига айлантириш учун интиляпмиз. Энг муҳим гап шуки, бошлаган барча ислоҳотларимизнинг пировард мақсади битта — адолатли жамият барпо этиш.

“Адолат” сўзи минг йиллар давомида инсонга ҳамроҳ бўлиб келган. Асрлар давомида кишилар адолат учун курашган, мислсиз қурбонлар берган.

Адолат ҳақида жуда чиройли гапириш мумкин. Адолат ҳақида жуда узоқ гапириш мумкин. Аммо гап чиройли ва узоқ гапиришда эмас, балки ҳаётда адолатни ўрната олишда.

Айниқса, раҳбар адолати, элу юртга етакчилик қилишдек оғир масъулиятни бўйнига олган одамнинг адолати бутунги кунда беқиёс аҳамиятга эга. Авваллари ҳам кўп бор айтган бир фикримни яна такрорламоқчиман: **халқ очликка, йўқчиликка, ҳамма нарсага чидаши мумкин, аммо адолатсизликка чидай олмайди.**

Одил ҳукмдор, адолатли раҳбар ғояси Форобийдан тортиб Алишер Навоийгача ва яна бошқа кўп-кўп мутафаккирларимизнинг улўф маънавий идеали бўлиб келган. Шарқда қадимдан жуда машҳур бўлган “Сиёсатнома” деган асарда подшоҳ, ҳоким, амир ва беклар, қозию қуззотнинг, замонавий тил билан айтганда, раҳбарнинг бош вазифаси “**қую кўзиларни бўрилардан муҳофаза қилиб, ҳаром қўлларни кесиб, ер юзини ёмонлик қилувчилардан тозалаш, жаҳонни адолат ва осойишталик билан обод қилишдан иборат**”, деб кўрсатилган.

Ҳар сафар шу каби ҳикматли фикрларни ўқиганимда чуқур ўйга толаман. Қани эди, шу сўзлар ҳар бир раҳбарнинг, амал курсисидан ўтирган катта-кичик мансабдорларнинг иймон-этиқодига айланса, деб орзу қиламан.

Савол: Фикрингизни бўлганим учун узр. Сиз доимо эзгу орзу-ниятлар билан яшаш, ҳаракат қилиш деган тушунчаларни иймон, этиқод, охират каби тушунчалар билан ёнма-ён қўйиб мушоҳада юритасиз. Бунда қандай маъно бор?

Жавоб: Гапингизни тушундим. Лекин мен саволингизга жавобни саволдан бошласам. Ота-боболаримиздан қолган мана шундай доно ўғитлар, Куръони Карим, Ҳадислар нима учун хизмат қилиши керак? Ахир улар бизга, эй банда, сен — одамсан, сени Аллоҳ таоло инсон қилиб яратган, шунга муносиб бўл, юриш-туришинг, хатти-ҳаракатинг, ҳаётинг инсонлик шаънига, инсонлик номига яраша бўлсин, деган фикрни англатиш учун керак эмасми?

Менинг комил ишончим шундан иборатки, дунёда **адолат қонуни** мавжуд эканини ҳеч ким инкор этолмайди. Эртами-кечми ҳар бир инсон ана шу қонун олдида жавоб бериши муқаррар. Буни асло унутмаслик керак. Қолаверса, одам ўз қилган гуноҳлари, қилмишлари учун замон қонунлари берадиган жазодан қочиши мумкин, аммо охиратда қаерга қочасан?

Агар одам охиратдан кўрқса, одам бўлиб яшашга интилади, одамийлиги ортади. Акс ҳолда, унинг ҳайвондан деярли фарқи қолмайди.

Биз янги озод жамият, ҳуқуқий давлат қуришни ўз олдимизга мақсад қилиб қўйган эканмиз, **адолат тамойилини** устувор принцип сифатида эътироф этамиз. Ва ҳеч қандай куч бизни бу йўлдан ортга қайтаролмайди. Самарқанд ва Навоий вилояти сессияларида айтилган фикрлар бунинг яна бир бор тасдиғидир.

Савол: Сизнинг шу йиғилишлардаги маърузаларингиз, ҳозирги гапларингизни эшитганда табиий бир савол туғилади. Йўлимиз тайин, тараққиёт дастуримиз аниқ бўлса, нима учун

ҳаётимизда инсон табиатига тўғри келмайдиган ана шундай номаъқул, эски асоратлар ҳанузгача учраб турибди?

Жавоб: Биз бугун афсус-надомат билан фикр юритиб, бартараф этиш чораларини излаётган нохуш ҳолатни вужудга келтирувчи асосий сабаб шундан иборатки, кўп ҳолларда давлат ходими, давлат хизматчиси, яъни давлат ваколатидан фойдаланадиган амалдор шу ваколатни суиистеъмол қилишга интилади. Нима учун? Чунки мансабдорнинг ўз хизмат вазифасини суиистеъмол қилиши учун қутқу соладиган омиллар кўп. Чунки унинг қўлида ваколат бор, куч бор. Ана шундай ҳолда нопок ходим давлатни ниқоб қилиб, моддий бойликларни тақсимлаш, ишлаб чиқариш соҳасига қўшилиш, кадрлар масаласини ҳал этиш каби нозик масалаларга аралаша бошлайди. Бундай муҳим масалаларда давлатнинг таъсири ва амалдорларнинг роли қанчалик кўп бўлса, у шунчалик аянчли оқибатларга олиб келиши мумкин.

Бу фикрни кўплаб давлатлар тажрибасида ҳам, тарихий фактлар мисолида ҳам исботлаб бериш мумкин. Ҳар бир давлат тарихида янги ижтимоий сифат ҳолатига ўтиш, афсуски, коррупция ва жиноятчилик каби жирканч ҳодиса билан бирга юз берган.

Бугун биз бошимиздан мураккаб бир давр — яъни ўтиш даврини кечираётганда, эски маъмурий-буйруқбозлик, мансабдорларнинг чексиз ҳукмронлиги замонидан янги озод жамият, эркин иқтисод, демократик тузум сари қадам қўяётган бир пайтда бундай қусурлар-

нинг юзага қалқиб чиқиши ҳам табиий бир ҳол. Янада соддароқ айтганда, эски тизим қонунлари ўз кучини йўқотиб, янги тизим, янгича ҳаёт кечириш, ишлаб чиқаришни, ижтимоий турмуш соҳаларини бошқаришнинг янги қонунлари ҳали тўла кучга кирмагани, энг муҳими, одамларимизнинг тафаккурида ўзгаришлар жуда секинлик билан рўй бераётгани, уларнинг янги тизим қоидаларини қийинчилик билан идрок этаётгани ва қабул қилаётгани ҳам шу каби салбий ҳолатларни кучайтирмоқда.

Бу вазиятдан чиқиш, вужудга келган аҳволни бартараф қилиш, ҳар қайси жамоа ва минтақада соғлом ижтимоий муҳит ташкил этиш борасида турли хил фикрлар билдириш мумкин. Баъзилар, ҳуқуқ-тартибот ташкилотлари, маъмурий идораларнинг кучини ошириш керак, дейиши мумкин. Яъни, текширувчилар сонини кўпайтириш, керак бўлса, ҳар бир мансабдорнинг ёнига биттадан назоратчи қўйиш зарур, дегувчилар ҳам йўқ эмас.

Аммо воқелик, кундалик ҳаёт шуни кўрсатмоқдаки, текширувчилар устидан текширувчилар қўйган билан порахўрлик иллати камаймайди, аксинча, баттар авж олади. Қолаверса, биз бундай даврларни бошдан кечирганмиз. Бир эсланг, шўро замонида қанчадан-қанча текширувчи идоралар бор эди: давлат контроли, халқ контроли, уларнинг устидан текширадиган партия контроли. Жойларда, шаҳар-туманларда уларнинг ажриқдек тармоқлаб кетган яна кўпдан-кўп бўлимлари мавжуд эди.

Бундан ташқари, райком бюрolari, милиция, прокуратура, КГБ, ОБХСС...

Мана шундай тоталитар назорат муҳитида ҳам зўравонлар ўз билганидан қолмаган, порахўрлар ўз қилмишини давом эттираверган. Бундай иллатлар, айниқса, коммунист мансабдорлар орасида ўтакетган даражада авж олган эди.

Биз бугун турли хил назоратчилар, текширувчилар, терговчилар ва шунга ўхшаганларнинг сонини қанча кўпайтирсак, ишончим комилки, порахўрлик баттар авжига чиқади.

Савол: Бундай ҳолатларнинг олдини оладиغان, уларнинг давлат ва жамият манфаатларига етказадиган зарарли таъсирини бартараф этадиган восита борми? Бу масалада бизнинг йўлимиз қандай бўлиши керак?

Жавоб: Менинг назаримда, бу муаммонинг ечими қуйидагилардан иборат.

Энг аввало, бизнинг онгу тафаккуримизга, маънавиятимизга кишан бўлиб турган эски асоратлардан холи бўлган, замоннинг илғор талабларига жавоб берадиган ғайрат-шижоатли, мард, инсоф-диёнатли ёшларимизнинг ҳал қилувчи вазифаларга келиши учун йўлни кенг очиб бериш керак.

Иккинчидан, ижтимоий ҳаётда демократия талаблари ва тамойилларини тўла қарор топтириш, давлат ва давлат идоралари ишини демократик принциплар асосида ташкил этиш. Бунда бутун дунё тажрибасида ўзини оқлаган усул — ҳокимиятни қонун чиқарувчи, ижроия ва суд ҳокимиятидан иборат мустақил уч тизимга тақсимлаш ишини амалда рўёбга чиқа-

риш зарур. Жойларда ҳам ҳар қайси бўғинда шу тақсимот оғишмай жорий этилмоғи шарт. Бу уч тизим бир-бирининг ишига аралашмасдан, бир-бирини назорат қилган ҳолда фаолият олиб боришига эришиш лозим.

Маълумки, ҳар қандай жамиятда ҳам демократия қай даражада эканлигини белгиловчи камида учта мезон бор. Булар — халқнинг қарорлар қабул қилиш жараёнларидан қанчалик хабардорлиги, ҳукумат қарорлари халқ томонидан қанчалик назорат қилиниши, оддий фуқароларнинг давлатни бошқаришда қанчалик иштирок этишидир.

Мана шу принциплар ҳаётимиздан мустаҳкам ўрин олган тақдирдагина ҳар хил суиистеъмолликларга қарши самарали ва изчил кураш олиб бориш мумкин.

Бугун биз тўқнаш келган вазиятни тубдан ўзгартиришнинг яна бир муҳим шarti — бу мулк масаласини ҳал қилишдир. Яъни мулк ўз эгасини топиши даркор. Ҳаётимизда ва ишлаб чиқаришда хусусий мулк бошқа мулк шакллари — давлат мулки, жамоа мулки, акционерлик мулки ва ҳоказолар орасида асосий устувор ўринни эгаллаши керак. Қачонки, шу мақсадни тўла амалга ошира олсак, давлат мулки ҳисобидан ўғирлик, талон-торож қилиш, ундан нопок йўлда фойдаланиб меҳнатсиз даромад орттириш каби бемаъни ишларга чек қўйиш мумкин бўлади. Аминманки, ҳеч ким ҳеч қачон ўз мулкини ўғирламайди ёки ўз мулкига хиёнат қилмайди. Бу — ақлга сифмайдиган ҳодисадир. }

Хусусий мулкдор устидан назоратчининг ҳам кераги йўқ. Чунки бош назоратчи — унинг ўзи. Қонун асосида ишласа бас, ўз вақтида солиғини тўлаб борса, бўлди. Қанча даромад топса, топаверсин.

Муаммонинг туртинчи ечими шундан иборатки, биз жамиятимизда ҳақиқий маънодаги кўп партиявийлик муҳитини тезроқ шакллантиришимиз зарур. Чунки партиялар, турли хил нодавлат ташкилотлар дегани — бу жамоатчилик дегани. Демак, кенг жамоатчиликнинг ижтимоий ҳаётдаги таъсирини, ўрни ва ваколатини, ҳуқуқини кучайтириш, унинг чинакам мустақиллигини таъминлаш лозим.

“Тафаккур” журналида эълон қилинган суҳбатда билдирилган “Кучли давлатдан — кучли жамият сари” деган фикримнинг моҳияти ҳам аслида шу.

Биз адолатли, демократик жамият қурмоқчи эканмиз, бир ҳақиқатни асло ёддан чиқармайлик: тепадан туриб, махсус фармон ёки декрет билан жамиятда адолат ва демократияни ўрнатиб бўлмайди. Бу барчанинг бирдек иштироки, биринчи навбатда пешқадам зиёлиларимиз, турли сиёсий партиялар, жамоат ташкилотлари намояндаларининг, масъул хизматчиларимизнинг гайрати, жасорати, ақл-заковати билан рўёбга чиқадиган мураккаб ишдир.

Бу борадаги энг муҳим ва оғир масалалардан бири шуки, демократик тамойилларни жорий этишда асрлар синовидан ўтган, бугунги ҳаётимиз талабларига хизмат қиладиган, танлаб-саралаб олинган миллий қадриятлар ва

умумбашарий тажрибаларни табиий равишда уйғунлаштира олишимиз лозим.

Масаланинг яна бир ечими фикр эркинлиги, сўз эркинлиги билан боғлиқ. Жамият аъзолари ўз фикрини эркин ифода эта билиши, сўз эркинлигини ҳимоя қилиш, шу ҳуқуқларнинг амалда таъминланиши учун кафолат яратиш — бизнинг бутунги энг муҳим вазифамиз бўлиши лозим. Одамларнинг эркин фикрини ифода этувчи оммавий ахборот воситалари жамиятда ўзининг мустақкам ўрни ва мавқеини эгаллаши даркор.

Яна такрор айтаман: агар жамият назоратини ташкил этолмасак, яъни жойларда давлат идоралари устидан жамоатчиликнинг назоратини ўрнатишга эришолмасак, бундай нохуш ҳолатларни таг-томири билан тугатишнинг имкони бўлмайди. Бу касаллик, бу балога қарши курашишнинг бундан бошқа йўли йўқ.

Бунга эришиш учун эса аввало жамоатчилик вакилларининг сиёсий, ижтимоий савиясини ўстириш керак. Ҳар бир фуқаро, ҳар бир инсон ўз ҳақ-ҳуқуқини яхши билиши ва уни ҳимоя қила олиши зарур. **Одамларни ҳуқуқий маданият, ҳуқуқий онг, ҳуқуқий билимлар билан қуроллантириш** асосий вазифалардан бири бўлиши шарт. Токи жамиятнинг ҳар қайси аъзоси ўз ҳуқуқи, ўз бурчи ва масъулиятини пухта билмас экан, уни ҳаётий эҳтиёж сифатида англамас экан, бизнинг ислоҳот, янгиланиш ҳақидаги барча сўзларимиз, саъй-ҳаракатларимиз бесамар кетаверади.

Бугун одамларнинг дунёқараши, онгу тафаккурини ўзгартириш мана шу масала билан чамбарчас боғлиқ бўлиб қолди.

Самарқанд ва Навоийда бўлиб ўтган сессияларда кўтарилган масалалар муҳокамаси мен учун нақадар оғир кечганини, юрагимга нақадар қаттиқ ботганини яшириб ўтирмайман.

Шу йиғилишларда ҳозир бўлган депутатлар ва иштирокчилар олдида сўзлаганда мен миллионлаб одамларимиз, бутун заҳматкаш халқимизни кўз олдимга келтириб, хаёлимда уларни тасаввур этиб гапирганимни яна бир бор таъкидлаб ўтмоқчиман. Чунки, доно, меҳнаткаш, сабр-тоқатли халқимиз оқ билан қорани ажрата олиш фазилатига эга, энг муҳими, унга тўғри йўл кўрсатилса, адолат тарозиси одил ва маҳкам тutilса, ҳар қандай синовдан ёруғ юз билан ўта олиши муқаррар.

Оддий бир фермер, шифокор, ўқитувчи ё бўлмаса, Нуротанинг чекка бир қишлоғи вакиласининг мамлакат Президентига ишонч, ҳурмат билдириш билан бир қаторда минбарга чиқиб ўз фикрини эркин, дадил ифода этиши мени қувонтирди. Ана шундай дамларда умрим, борлигим мазмуни бўлган — озод, демократик, фаровон жамият қуриш йўлидаги ҳаракатларим мева бераётганидан, тобора оммалашаётганидан, юртимизнинг энг олис жойларида ҳам ўз тарафдорларини топаётганидан кўнглим таскин топди. Шундай одамлар, шундай халқимиз бор экан, улар билан ҳар қандай қийинчиликларни, ҳар қандай тўсиқларни енгиб ўтиш мумкинлигини ҳис этиб, кучимга куч қўшилди.

Очиқ айтиш керакки, рўй берган бу жирканч ишларнинг сабабларидан бири — маънавият, таълим-тарбия соҳасида олиб бораётган ишларимизнинг ҳали талаб даражасида эмаслиги билан боғлиқ. Қатъий ишонч билан айтиш лозимки, **маънавий бойлик — моддий бойликдан миляг бор устун.** Шу боис биз таълим-тарбия масаласига давлат сиёсатининг устувор йўналиши сифатида ёндашмоқдамиз. Кадрлар тайёрлаш ҳақида қабул қилинган Миллий дастур ҳам моҳият эътибори билан шу мақсадни амалга оширишга қаратилган.

Бизнинг энг катта ишончимиз, мадад-таянчимиз — бу ўсиб келаётган ёш авлодимиздир. Такроран айтаманки, мен ўзимнинг тақдиримни ҳам, мамлакатимиз ва мустақиллигимиз тақдири ва келажагини ҳам ана шу ёшлар қиёфасида, уларнинг пок қалби, эркин тафаккури, мустақкам иродаси ва дунёқарашида кўраман.

Кўриниб турибдики, бизнинг мақсад-вазифаларимиз, асло кечиктириб бўлмайдиган ишларимиз ниҳоятда кўп. Уларни амалга ошириш учун бутун халқимиз, жамоатчиликнинг куч ва саъй-ҳаракатларини бирлаштириш зарур.

Биринчи галда соғлом фикрловчи, шу азиз Ватан қисматини ўз шахсий қисмати деб биладиган, мамлакатнинг эртаси учун бор масъулиятни зиммасига олишга қодир, жафокаш халқимиз учун, демократия ва адолат учун ўзини бахшида этадиган, фидойи, изланувчи ёш авлоднинг бошини қовуштириш, унинг мақсад ва интилишларига қанот бериш зарур.

Агар биз замон билан ҳамнафас яшамокчи бўлсак, дунёдаги бошқа халқлар, бошқа миллатлардан кам бўлмасликни, аксинча, улар билан тенг, эркин, ҳамкор бўлиб умр кечиришни истасак, фарзандларимизнинг бахту камолини кўрмоқчи бўлсак, ҳаётимизда адолат, фаровонлик, маънавий собитлик қарор топишини хоҳласак, йўлимизда дуч келиб, улуг ва эзгу ишларимизга халал бераётган турли иллатлардан халос бўлишимиз, уларга қарши қатъият, сабот-матонат, жасорат билан биргаликда кураш олиб боришимиз шарт.

Биз орзу қилаётган фаровон, озод ва обод ҳаётга эришишнинг асосий шарти шуки, унинг қонун-қоидаларига, талабларига бўйсуниб, риоя қилиб яшаш керак. Акс ҳолда умуминсоний тараққиётнинг катта йўлидан четга чиқиб, яна ўша оғир муаммолар гирдобида қолиб кетиш хавфи бор.

Нақадар аччиқ бўлмасин, бу — ҳаёт. Бу — ҳақиқат.

Бугун замон барчамиздан мана шу саволларга жавоб кутмоқда. Буни ҳаммамиз теран англашимиз ва унга муносиб жавоб беришимиз керак.

МУНДАРИЖА

Адолат, Ватан ва халқ манфаати ҳар нарсадан улуғ.....	3
Юксак маънавият — жамият тараққиётининг асоси	25
Адолат ҳар ишда ҳамроҳимиз ва дастуримиз бўлсин	45

Ислам Абдуганиевич Каримов

**СПРАВЕДЛИВОСТЬ, ИНТЕРЕСЫ РОДИНЫ
И НАРОДА — ПРЕВЫШЕ ВСЕГО**

На узбекском языке

Издательство "Ўзбекистон" —
700129, Ташкент, Навои, 30.

Нашр учун масъул К. БУРОНОВ

Расом Т. ҚАНОАТОВ

Тех. муҳаррир У. КИМ

Мусаҳҳиҳ М. РАҲИМБЕКОВА

Компьютерда тайёрловчи Е. ГИЛЬМУТДИНОВА

Теришга берилди 12.11.98. Босишга рухсат
этилди 16.11.98. Формати 70×90¹/₃₂. "Таймс" гарнитурда
офсет босма усулида босилди. Шартли бос. т. 2,34.

Нашр. т. 2,1. Тиражи 50000. Буюртма № 573.

Баҳоси шартнома асосида.

"Ўзбекистон" нашриёти, 700129, Ташкент, Навоий
кўчаси, 30. Нашр. № 146-98.

Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитаси.
Ташкент рангли босма фабрикасида чоп этилди.
700128, Ташкент, У.Юсупов кўчаси, 86.